

Gregoriansk Æstetik I

Emnet kan forstaaes saaledes, at det drejer sig om Skønhedsværdien af gregoriansk Sang som saadan, om hvorvidt eenstemmig Musik rummer Værdier, som berettiger os til at beskæftige os med den Side om Side med den flerstemmige Musik.

Det indebærer et Forsøg paa en Vurdering af, hvad der er godt og skønt i den gregorianske Sang og en Vurdering af, om disse Værdier er bragt os ind paa Livet i en given Udførelse.

Emnet er uhyre rummeligt, det kræver en alsidig Viden og Erfaring af den, som vil gøre sig Haab om at give en gyldig Fremstilling af det; og der er da den Mulighed at forstaa det med særlig Hensyn til de Interesser i det, som denne Kreds repræsenterer. Ved paa denne Maade at afgrænse, løber man en Risiko for at stille vigtige Forhold i Skygge, men det vil den efterfølgende Drøftelse forhaabentlig være medvirkende til at rette op igen.

Vil man i Dag skaffe sig Overblik over, hvorledes diverse Retninger indenfor Romerkirken og andre Kirkesamfund bestyrer Udførelsen af gregorianske Sang, har man Mulighed derfor ved Studierejser eller Grammofon-plader. Man vil paa den Maade kunne dømme om hvilken Retning, som er finest i Stilen, hvilken, som er mest forbilledlig for den Udførelse man selv tilstræber. Det

er for saa vidt meget udmærket at gøre Iagttagelser, som der findes fælles Træk for al Udførelse af Gregorianik. Men Faren for, at man kommer til at staa med en Importvare, ligger ikke saa fjernt.

Hvad man faar at høre vil ofte være Korsang, og Resultatet af Iagttagelserne vil kun kunne virkeliggøres som Korsang – hermed forstaaet det gode Kirkekors Præstation.

Som saadan Korsang er Gregorianik paa ingen Maade værdiløs, men jeg kan ikke tænke mig at den kan have nogen virkelig Fremtid for sig.

Det veldisciplinerede Kor kan sikkert bringes til at synge gregoriansk paa vore Breddegrader lige saa perfekt, som det kan sydpaa – om saa det er Maalet at stræbe efter.

Vort Maal er primært et andet.

Hvorfor skal vi da beskæftige os et Emne som dette?

Har vi Forpligtelser overfor den, som anlægger et æstetisk Syn paa det, vi har med at gøre?

Det mener jeg, at vi har. Vi maa ikke vende det døde Øre til, naar der fra æstetisk – og historisk Side rettes Kritik mod os for vor Omgang med Gregorianik.

Fra begge Sider affinder man sig med Gregorianik i Romerkirken, men Historikeren vil helst deri se musikhistoriske Exempler fra en forlængst afdød Periode, og Æstetikeren, Feinschmeckeren, vil

hævde — og det ikke uden Støtte fra Historikeren — at Gregorianik og Latin er uadskillige.

Vor Bundethed til den gregorianske Sang er, at vi har set dens Formaalstjenlighed, og at vi, for at fremme Forstaaelsen for den, ikke tør sidde Kritiken overhørig, men maa imødegaa den og forsøge at retfærdiggøre vor Adfærd. Vi mener nemlig, at der ikke kan fældes nogen retfærdig Dom over vor Omgang med Gregorianik uden om en Erkendelse af dens Formaalstjenlighed. Vi mener, at der ikke kan trives noget Forhold til den udenom Lysten til at synge den.

Det er en lang historisk Udvikling, som har ført frem til det, vi i Dag betegner som gregoriansk Sang. "Gregorianik er en Musikepoke, ikke en bestemt Stil/mange forskellige Lag af Stilarter" har Finn Viderø ved en tidligere Lejlighed belært os om. Tonalt indeholder den Melodier med pentaton Præg, med orientalsk Præg, Melodier, som er toneartsbestemt i saa høj Grad at de nærmer sig vor Dur og Moll, medens andre er helt svævende.

Hvad Udførelsen angaar, findes der Melodier, som maa anses for Solosange, andre som maa være Menigheds- eller Korsange.

Geografisk har Gregorianik faaet Farve af en hel Række Provinser: heraf Benaevnelser som milanesisk, mozarabisk, gallicansk, romansk og germansk. Nogle Sange maa nærmest betragtes som virkelige Kompositioner, andre er sammensat af melodiske Floskler.

Gregorianik er paa et givet Tidspunkt blevet Fællesbetegnelse for enstemmig Sang, bestemt af det Formaal at give

Tone til den romerske Kirkes Liturgi. Selv om den, som den er kommet til os, er formaalsbestemt, har den dog ikke dermed gjort sig fri af det æstetiske Hensyn.

Men — saa sandt Formaalet trives den Dag i Dag i bedste Velgaaende, — maa en æstetisk Dom ogsaa afsiges under behørig Forstaaelse af dette, og kun den Kritiker som, foruden andre berettigede Synspunkter ogsaa kan tage dette med, er i stand til at fælde en retfærdig Dom. Netop Formaalstjenligheden har lempet den gregorianske Sang gennem Tider, hvor man var fjern fra at fatte den musikalske og æstetiske Værdi af enstemmig Sang.

Kritiken affinder sig med Gregorianik i Romerkirken.

Den vil sikkert strække sig til, at vi maa have Lov at synge paa Latin.

Men — ogsaa indenfor Romerkirken findes der stærke Ønsker om at turde benytte Modersmaalet som liturgisk Sprog — altsaa i Forbindelse med gregorianske Toner.

Vi betragter Modersmalets Ret til at fungere i denne Forbindelse ikke blot som en naturlig Ret, men som en Nødvendighed.

Vi maa forstaa Meningen med det, som siges. Men er det alt?

Anvendelsen af Modersmaalet har utvivlsomt en hel Kæde af psykiske Konsekvenser, som næppe kan undværes, men som udebliver selv i Tilfælde, hvor man forstaaer Meningen med et fremmed Sprogs Gloser, Sætningsbygning o. m. a. Til Belysning af dette Forhold vil jeg fremdrage en Dagbogsoptegnelse af Sam. Pepys. I sin Dagbog for en Dag i Aaret

1667 omtaler han nogle Overvejelser han har gjort sig. Han har overværet en Koncert, men synes, at flerstemmig Sang egentlig ikke er Vokal- men snarere Instrumentalmusik, fordi Ordnes Mening fortaber sig, hvis man ikke forstaaer dem, særlig ved Fugéren.

Han udtaler sig i begejstrede Vendinger om en Tjener hos Lord Laudersdale, som spillede skotske Viser paa Violin. Og saa kommer hvad jeg synes er af særlig Interesse i denne Sammenhæng: De italienske Sangere har nok sunget godt; men i en Sang kommer det an paa Ordene, og det kommer an paa, hvorledes Musiken forholder sig til dem. Landets Sprog og dets Betoningsforhold (Akcent) maa være Tilhøreren forstaaelig og fortløselig, ellers vil man aldrig kunne bedømme et fremmed Lands Vokalmusik rigtigt. — — —

Længere nede kommer det: I mit Indre føler jeg, at jeg paa en vis Maade kunne komponere engelske Ord, som ville tilfredsstillende selv det mest kræsnede engelske Øre bedre, end hele denne velskede Musik gør det. Jeg bliver mere overbevist om, at hver Nation har en Taletone og Akcent, som ikke ligner andre Landes og heller ikke behager dem; derfor maa ogsaa Sangen være en anden. Jo mere Musiken svarer til Ordene desto mere har den Modersmaalets Intonation. (Moser: Dokumente pag. 86) Modersmaalets Intonation!

Det var en Tilhører, der havde Ordet, utvivlsomt en af sin Samtids fineste Kritikere.

Vil man skønne om Gyldigheden af hans Overvejelser, kan man tænke paa om ikke Tyskerne har en vældig Fordel

i at have de mange store Korværker paa deres eget Sprog. Muligvis gør deres Musikudøvelse alene af den Grund Indtryk paa os andre. Og naar Englænderne synger Händel, mon de saa ikke netop faar Modersmaalets Intonation i Tilgift.

Det kunne se ud, som om det skulle være fordelagtigt, psykisk fordelagtigt at synge paa Modersmaalet, ja maaske ligefrem en æstetisk Nødvendighed, hvis ikke Sangen skal forfladiges.

Nu kan vel vi i vore Lande ikke undgaa at synge Oversættelser, og det maa derfor være nærliggende at spørge, om der er større Risiko forbundet med at synge gregoriansk med Modersmaal-Tekst, end ved at synge anden Vokalmusik i Oversættelse.

Ja nok! Teksten kommer til at betyde mere i den enstemmige Sang. Den sproglige Intonation bliver noget væsentligt, og det i højere Grad jo fjernere de syngende staar fra de professionelles Kred.

Jeg nævnte før, at Anvendelsen af Modersmaalet medførte en Kæde af psykiske Konsekvenser, som jeg anser at være overordentlig værdifulde, ja ligefrem nødvendige. Men jeg føler mig ogsaa foranlediget til at spørge, om denne Modersmaalets Forstaaelighed (med alt hvad dette Ord rummer direkte og underforstaaet) som psykisk Fænomen, er den egentlige Vanskelighed for den æstetisk dømmende.

At det latinske Sprog har affødt den gregorianske Sang, er ikke den hele Sandhed. Noget andet er, at Idealet for os vil være naaet, hvis vore Modersmaal ville føje sig lige saa let til den, som Latinen gør.

Men gør Latinen det, fordi den er et ikke talt Sprog?

Det er indlysende, at der er større eller mindre Forskel paa Latin af i Dag og diverse talte Sprog. For vort vedkommende er Forskellen af de store, hvad Sprogkarakteren angaar.

Som allerede nævnt er Betegnelsen Gregorianik en Fællesbetegnelse, som dækker over en Mangfoldighed af musikalske Elementer, med Rødder langt tilbage i Tiden.

I den gregorianske Sangs Udviklingshistorie, dens Forhistorie, er der foretaget Oversættelser fra hebraisk, fra græsk, til Latin og derfra videre til Modersmaalene. Der findes undertiden flere latinske Tekster til samme Melodi; der findes Fænomener som Vandremeliser, Initialer og Finaler, som skifter Tekst. Der er forlængst tænkt i Baner, som vi søger frem ad. Vort Forhold til Gregorianik repræsenterer ikke nogen helt enestaaende Situation i dens Historie. At der lægges en ny Tekst under, paa et andet Sprog end det oprindelige, er sket før.

Gudrun Zethelius har endda belært os om, at man indenfor Romerkirken bearbejder gamle Melodier for ny latinske Tekster, og at man der staar overfor lignende Vanskeligheder, som vi gør, med Hensyn til Tekstunderlægningen. Det er altsaa ikke Underlægning af Modersmaalstekst alene der volder Vanskeligheder.

Mulighederne for at naa til et for det fordomsfri Øre tilfredsstillende Resultat skulle ikke være udelukket. Jeg vil endda, tro at den gregorianske Melodik langt bedre vil kunne bære Modersmaa-

lets Intonation, end anden Vokalmusik kan, maaske fordi den ikke paa Forhaand er belastet af Hensynet til et talt Sprog. Betingelserne for at naa det gode Resultat er selvfølgelig ikke billige. Nærmere vilde det maaske være at komponere ny Melodier. Der kræves en dyb Fortrolighed med den gregorianske Tonverden og en mindst ligesaa dyb Fortrolighed med Sprog — først og fremmest Latinen og Modersmaalet.

For Psalmetonerens vedkommende kan jeg ikke se bedre end, at et helt tilfredsstillende Resultat vil kunne opnaas. Forsyndelserne forekommer mig ganske vist for Tiden at være Legio, og stammer vel fra manglende Øvelse i Afvejelsen af de textlige og melodiske Betoninger i deres inbyrdes Forhold.

Pudsigt er det at se, hvorledes Poesien, som vi er saa fortrolige med fra Salmebogens Vers, driller. Mange Ord faar i Psaltersangen skæve Betoninger, fordi man vanemæssigt tænker dem i en metrisk Sammenhæng.

Mon ikke noget saadant kan betegnes som en Børnesygdом. Jeg vil haabe det, og tillige haabe, at Tekstbehandlingen i Psalmodien maa kunne blive en Hjælp og Rettesnor for andre og vanskeligere Omraader indenfor Gregorianiken. De Iagttagelser, man der kan gøre, og den Erfaring, man der har Mulighed for at opnaa, maa kunne anvendes paa Antifoner og Responsorier. At baade Antifoner, Responsorier og Hymner kan synges paa Modersmaalet uden at støde an mod æstetiske Synspunkter, mener jeg at have set Exempler paa.

Ethan Rosenkilde Larsen